

I. Ο «Απόκοπος»

α. Το περιεχόμενο

β. Ο στόχος του έργου:

γ. Χαρακτηριστικά του έργου:

δ. Η γλώσσα:

ε. Προέλευση του έργου

στ. Πιθανές επιδράσεις:

ζ. Εκδόσεις: πρώτη έκδοση 1519 στη Βενετία

η. Χρονολόγηση: Το έργο γράφτηκε το τελευταίο τέταρτο του ΙΕ αιώνα

II. Περιηγητές

Εβλιά Τσελεμπί - ένας ανατολίτης παραμυθάς

α) Ταξίδι στην Καβάλα

β) Απόσπασμα

Το ταξίδι ενός βοτανολόγου (Joseph Pitton de Tournefort)

α) Κρητική εκατόμπολη

I. Ο «Απόκοπος»

α. Το περιεχόμενο

Το έργο είναι ένα όνειρο: μια αλληγορία που συμβολίζει την παροδικότητα της ζωής (το συμβολίζει τη ζωή και οι δύο ποντικοί ο άσπρος τη μέρα και ο μαύρος τη νύχτα).

Η χώρα όπου βρισκόμαστε είναι μια χώρα αινιγματική.

Βασική επιδίωξη του ποιητή:

Να καταδειχθεί ότι στον Άδη δεν υπάρχει χρόνος (το πότε είναι χωρίς νόημα)

«Μακάβριος χορός»: μοτίβο ιταλικό που πιθανότατα επηρέασε τον Μπεργαδή.

β. Ο στόχος του έργου:

α). Το έργο θεωρήθηκε κατ' αρχήν διδακτικό, ηθοπλαστικό, θεολογικό εσχατολικό ένα έργο που στρέφονταν εναντίον της αμαρτίας

β). Αντίθετα, ο χαρακτήρας του έργου δεν έχει να κάνει με διδασκαλία και θεολογία (αντιμοναχισμός, σαρκαστικός τόνος)

γ. Χαρακτηριστικά του έργου:

1. Ο «νεοελληνικός Άδης» (ο κάτω κόσμος των δημοτικών τραγουδιών).

2. Η «λήθη των νεκρών» (για το λαό ένας νεκρός είναι «ίσκιος»).

3. Το προσωπικό ύφος.

4. Τα λόγια γλωσσικά στοιχεία.

5. Η φιλοσοφική σύλληψη.

6. Η ανεξαρτησία από δυτικά πρότυπα.

7. Δεν υπάρχει η δεσποτεία του λογοτεχνικού μοτίβου.

8. Ο ποιητής δεν μακρυλογεί.

9. Δεν υπάρχουν επαναλήψεις των ίδιων θεμάτων.

Λ. Πολίτης: Σύγκριση Μπεργαδή- Χορτάτζη (υποβλητικό στοιχείο-ορθολογιστική ποίηση του 16^{ου} αιώνα)

δ. Η γλώσσα:

Ο ποιητής γράφει μεσαιωνικά ελληνικά, γλώσσα του είναι η κοινή δημόσια της βυζαντινής λογοτεχνίας με αρχαϊσμούς και στοιχεία του κρητικού ιδιώματος. Υπάρχουν στο κείμενο λόγιοι γραμματικοί τύποι, αρχαίες λέξεις από την εκκλησιαστική γλώσσα και τη βυζαντινή λογοτεχνία και τύποι μεσαιωνικής ελληνικής.

ε. Προέλευση του έργου

Το έργο είναι κρητικό και όχι κυπριακό όπως πιστεύτηκε αρχικά.

Ο στίχος είναι δεκαπεντασύλλαβος

στ. Πιθανές επιδράσεις:

1. Το μοτίβο των δυο ποντικών (Βαρλαάμ και Ιώασαφ- κάποιο ινδικό έπος).

2. Μοτίβα από το V. Canto του καθαρτηρίου του Δάντη

3. Μοτίβα από δημοτικά τραγούδια

ζ. Εκδόσεις: πρώτη έκδοση 1519 στη Βενετία

η. Χρονολόγηση: Το έργο γράφτηκε το τελευταίο τέταρτο του ΙΕ αιώνα

Ο ποιητής είναι κάποιος ευγενής, όχι λαϊκός και καθολικός στο θρήσκευμα.

II. Περιηγητές

Εβλιά Τσελεμπί - ένας ανατολίτης παραμυθάς

Το όνομα του Εβλιά Τσελεμπί, Οθωμανού περιηγητή του 17ου αιώνα είναι ιδιαίτερα γνωστό σε όλη την Ελλάδα και φυσικά αυτό δεν είναι καθόλου τυχαίο. Αυτός ο Οθωμανός ταξιδιώτης, που για πολλούς ήταν και πράκτορας ακόμη και ξένων δυνάμεων, «αλώνισε» κυριολεκτικά ένα μεγάλο τμήμα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αλλά την φήμη του δεν την οφείλει σε αυτό, παρά στο γεγονός ότι κατέγραψε όσα είδε και όσα άκουσε. Ίσως αυτός να είναι και ο λόγος που πολλοί τον χαρακτήρισαν πράκτορα. Πέρα απ' αυτό όμως το σημαντικό για μας είναι ότι κατέγραψε εικόνες σχεδόν απ' όλη την Ελλάδα γι' αυτό ο ιστορικός του σήμερα που θα επιχειρήσει να συνθέσει το οθωμανικό παρελθόν πόλεων και περιοχών αναγκαστικά θα ανατρέξει στα γραπτά του. Αξίζει να σημειώσουμε ότι βρισκόμαστε στο δεύτερο μισό του 17ου αιώνα και δεν υπάρχει και μεγάλη αφθονία υλικού και καταγραφών. Αν μάλιστα περιοριστούμε στον χώρο της Μακεδονίας και ειδικά της Ανατολικής περιοχής που δέχθηκε πλείστες καταστροφικές επιδρομές που εξαφάνισαν σημαντικά ίχνη του παρελθόντος, αναπόφευκτο είναι οι περιγραφές του Εβλιά Τσελεμπί να έχουν ακόμη μεγαλύτερη σημασία.

Ο Εβλιά Τσελεμπί επισκέφτηκε τη Καβάλα το 1667, ακολουθώντας τον τρόπο γραφής με τον οποίο αποτύπωσε όλες τις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις, ανακατεύει πραγματικά στοιχεία του ενεστώτα χρόνου με διάφορους θρύλους και παραδόσεις που με τον έναν ή τον άλλο τρόπο έφτασαν στα αυτιά του. Ακόμη και οι περιγραφές του δεν είναι ακριβείς και ο λόγος είναι ότι δεν διέθετε εκείνες τις γνώσεις ή δεν έδειχνε την επιμέλεια, που χρειαζόταν, για να καταγράψει λεπτομέρειες και να έχουμε σήμερα μια πλήρη αποτύπωση. Ο Τσελεμπί κατέγραφε ό, τι του έκανε εντύπωση, χωρίς να διεκδικεί δάφνες ιστορικού. Ουσιαστικά ο Εβλιά είναι ένα μείγμα ταξιδιώτη και παραμυθά, μείγμα που μάλλον κάνει ακόμη πιο ενδιαφέρουσα την ανάγνωση των κειμένων του. Ήταν ένας ράθυμος ανατολικής που ταξίδευε όπου έβρισκε ότι υπάρχει κάτι ενδιαφέρον να δει. Ωστόσο, τίποτα απ' όλα τα παραπάνω δεν αναιρεί την αξία των περιγραφών του.

Λέγεται πως: «Η μανία του Εβλιά Τσελεμπί για ταξίδια οφείλονταν σε θεία θέληση. Όταν έγινε 21 ετών είδε στον ύπνο του τον προφήτη Μωάμεθ που τον ρώτησε «Τι θέλεις να δυο δώσω;» Τόσα τα έχασε ο νεαρός Εβλιά που έκανε λάθος και αντί να ζητήσει «σιφαάτ» (μεσητεία στο θεό) ζήτησε «σεγιαχάτ» (ταξίδι)! Ο προφήτης χαμογέλασε και του υποσχέθηκε και τα δυο».

α) Ταξίδι στην Καβάλα

Όταν ο Τσελεμπί επισκέφτηκε την Καβάλα αντίκρισε την πόλη, που δημιούργησε ο μεγάλος Βεζύρης Ιμπραήμ Πασάς γύρω στο 1520, στα χρόνια της βασιλείας του σουλτάνου Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή. Το μεγαλύτερο τμήμα αυτής της πόλης που αντίκρισε ο Εβλιά δεν υπάρχει σήμερα αφού επήλθαν αλλοιώσεις από τις κατοπινές επεμβάσεις. Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το βιβλίο ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ από τις εκδόσεις ΕΚΑΤΗ και είναι αυτό που αναφέρεται στην Καβάλα. Στο ίδιο βιβλίο υπάρχουν περιγραφές και γι' άλλες περιοχές του νομού μας, τις οποίες επισκέφτηκε ο Τσελεμπί και κατέγραψε τις ταξιδιωτικές τους εντυπώσεις.

β) Απόσπασμα

«Η πόλη της Καβάλας άλλαξε πολλούς αφεντάδες. Ωσπου, το 76 (έτος Εγίρας) για πρώτη φορά πέρασε απ' τα χέρια των καφίρηδων Ρουμ, στα χέρια των σερήδων. Κι αυτό έγινε όταν την κυριέυσε ο σουλτάνος Γκάζι Μουράτ Χαν ο Α'. Αργότερα, οι καφίρηδες Γενοβέζοι ήρθαν με τα πλοία τους από τη Χίο και κατέλαβαν την πόλη. Η επικυριαρχία τους κράτησε μέχρι το 904 (έτος

Εγίρας), χρονιά που ο σουλτάνος Βαγιαζίτ Βελί, περνώντας αποκεί κατά την εκστρατεία του στην Πελοπόννησο (για να καταλάβει τις πόλεις Μεθώνη και Κορώνη) ξαναεκπόρθησε το φρούριο. Σήμερα η πόλη ανήκει στο εγιαλέτι του Αιγαίου και στην εξουσία του Καπουδάν Πασά, κάτω απ' το φλάμπουρο: «Ντεργιάνμπεγι». Σύμφωνα με τους κανόνες του Διοικητικού Δικαίου του σουλτάνου Σουλεϊμάν, ο μπέης της Καβάλας συμμετέχει στις εκστρατείες με δύο γαλέρες. Ο λουφές του μπέη είναι: τριακόσιες σαράντα χιλιάδες ατσέδες, και η περιοχή χωρίζεται σε δύο ζιαμέτια και διακόσια τριάντα πέντε τιμάρ. Στην πόλη εδρεύει: Αρχηγός κάτω απ' τις διαταγές τους δύο χιλιάδες γιασακτσήδες. Εδρεύει ακόμα: Σείχουλισλάμης, Ναϊπ-ουλ-εσράφ και Κατής, με λουφέ εκατόν πενήντα ακτσέδες. Το σαντζάκ περιλαμβάνει επτά καζάδες, απ' τους οποίους ο μπέης εισπράττει εννέα χιλιάδες γρόσια το χρόνο κι ο κατής δύο χιλιάδες. Εδρεύουν επίσης: Κεχαγιά-γερί των σπαχήδων, Σερντάρης, Αρχηγός του Πυροβολικού, Τζεμπετζί-μπασί και σταθμεύουν: ένας Οντά γενιτσάρων κι ένας Οντά-καπού-κουλί με δύο αγάδες. Επειδή στο λιμάνι φτάνουν συχνά καράβια καφίρηδων Βενετσιάνων, ο Μουχαφίζ αναγκάζεται να διατηρεί μεγάλο στρατιωτικό Σώμα. Τέλος, στην πόλη έχουν έδρα: Ναϊπης, Μουχτασιπ-αγασί, Κεχαγιάς, Χαράτς-αγασί και Μουταβέλης. Το φρούριο διοικεί ο Ντισντάρης με επτά αγάδες και τριακόσιους άντρες φρουρά. Ακόμα, υπάρχει και Λιμεναρχείο με λιμενάρχη. Το φρούριο υψώνεται πάνω στον απότομο βράχο ενός ακρωτηρίου της παραλίας. Είναι ισχυρό κτίσμα και στα αρχαία χρόνια υπήρξε έδρα του σοφού Φίλικου. Έχει σχήμα αμυγδάλου κι αγκαλιάζει και τις δύο πλευρές του βράχου. Η περίμετρός του εσωτερικά – είναι τρεις χιλιάδες βήματα κι έχει την κεντρική πύλη στραμμένη προς το νότο. Μεσ στο φρούριο κατοικεί ο ντισντάρης, όπου βρίσκονται οι μπαρουτχανάδες και οι αποθήκες των τροφίμων. Κάθε νύχτα ηχεί απ' τις επάλξεις η σουλτανική σάλπιγγα. Αγνάντια στο φρούριο και σε δύο μίλια απόσταση απ' τη στεριά, βρίσκεται το νησί Θάσος, που διακρίνεται καθαρά με τα σπίτια και τα' άλλα οικοδομήματά του. Μέσα στο τείχος υπάρχει μια απλή οχυρωματική κατασκευή, δύο πύλες στραμμένες προς το Νότο. Εκεί βρίσκεται το όμορφο μέγαρο που κατοικεί ο σαντζάκμπεης: Χατά Νισαντζί Οσμάν Πασά, που – εκτός από το δικό του στρατό – έχει στις διαταγές του και το στρατό των επτά καζάδων του σαντζάκ. Γύρω απ' το μέγαρο του μπέη βρίσκονται καμιά διακοσαριά σπίτια ακόμα, χτισμένα κι αυτά πάνω στο βράχο και – γι' αυτό το λόγο – όλα χωρίς μπαχτσέδες. Η πόλη έχει αρκετούς ναούς. Ανάμεσά τους: το Ελτζέ Τζαμί (με θέα στο Αιγαίο), το Μπεγί Τζαμί, το Σοφτά Τζαμί, το – καλοδιακοσμημένο – Κλισά – μεστζίτι, το ιτς Καλέ – Μεστζίτι και πολλά άλλα. Όλα τα οικοδομήματα είναι στέρες κατασκευές από πέτρα. Κι όπως έχουμε πει: έχουν τρακόσιους άνδρες φρουρά κι είναι εξοπλισμένα με πενήντα μικρά και μεγάλα τηλεβόλα. Το βαρόσι της Καβάλας αποτελείται από πεντακόσια διώροφα και μονώροφα σπίτια – όλα πέτρινα και στερεά. Λίγα μόνο διαθέτουν μπαχτσέδες και χωρίζονται σε πέντε μαχαλάδες. Δεν μπόρεσα να εξακριβώσω δυστυχώς την περίμετρο της πόλης. Το φρούριο έχει επτά πύλες. Απ' αυτές: η Ισλαμπόλ Καπουσού είναι στραμμένη προς τον βορρά, ενώ η Ισκέλε Καπουσού ανοίγει προς την πλευρά της παραλίας. Έξω απ' αυτήν ακριβώς την πύλη, υπάρχουν τρεις ταρσανάδες για γαλέρες κι ένας για μικρότερα σκάφη. Στους ταρσανάδες δένουν και οι δύο γαλέρες του μπέη. Απ' την άλλη μεριά της Ισκέλε Καπουσού, υπάρχουν: δύο χάνια, πέντε μαγαζιά, διάφορες αποθήκες κι ένα Σεμπιλχανέ. Το λιμάνι είναι τόσο μεγάλο που μπορεί να χωρέσει και χίλια πλοία, αν χρειαστεί. Είναι καλό και σίγουρο αγκυροβόλιο. Το μόνο του μειονέκτημα: μένει εκτεθημένο στους νότιους και νοτιοανατολικούς ανέμους, ενώ αντίθετα προφυλάσσεται πολύ καλά απ' τους βόρειους, βορειοανατολικούς και δυτικούς.

Το βαρόσι έχει πέντε τζαμιά μολυβδοσκεπάστα, με ψηλούς και καλοδιακοσμημένους μιναρέδες. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει το συγκρότημα που οικοδόμησε ο αδικοχαμένος Γκαζί Ιμπραϊμ Πασά, μέγας βεζίρης του σουλτάνου Σουλεϊμάν Χαν. Αυτό αποτελείται από ένα όμορφο και πλουσιοστόλιστο τζαμί, που διαθέτει: ιμαρέτ, μεντρεσέ, μεκτέπ, και τεκέ ντερβισιάδων. Υπάρχουν ακόμα κάμποσα μεστζίτ και ζαουιέ. Όλα μολυβδοσκεπάστα, κάνουν από μακριά το βαρόσι να φαντάζει σαν μια αρχοντική πολιτεία. Για να σιγοντάρει το έργο του ευνοούμενου βεζίρη του, ο Σουλεϊμάν Χαν έφερε στην πόλη Αμπού-Χαγιάτ (ζωογόνο νερό), κουβαλώντας το από μια βουνίσια πηγή, σε απόσταση ενός κονάκ δρόμο, η υδροδότηση της πόλης γίνεται από ένα πανύψηλο υδραγωγείο – πάνω από ογδόντα πήχεις – που στηρίζεται σε εξήντα αψίδες. Το υδραυλικό αυτό έργο του Σουλεϊμάν Χαν – ο Θεός ας τον ελεήσει! – είναι αδύνατο να περιγραφεί

με λόγια. Και μπορεί να συγκριθεί μόνο με το οικοδομικό έργο του Φίλικου, που ‘χτισε το φρούριο της Καβάλας.

Χώρια από τα μέρη του φρουρίου που περιγράψαμε, υπάρχει ένα ακόμα τείχος που οχυρώνει την βόρεια πλευρά – εκεί που ανοίγει η Ντεμίρ Καπού – και που βρίσκεται σε τρεις ώρες απόσταση από την Ισκελέ Καπουσού. Αυτό το τείχος είναι λεπτοχτισμένο, αλλά με ισχυρούς πύργους και προμαχώνες. Ο χρόνος έχει προξενήσει διάφορες καταστροφές, όμως (μιας και το συνολικό οικοδόμημα διατηρείται) εύκολα μπορούν να επισκευασθούν. Για να μπορέσω να ‘χω μια πιστή εικόνα του τεράστιου αυτού φρουρίου, αναγκάστηκα να εγκαταλείψω κάθε ιδέα πεζοπορίας. Κι έτσι προχώρησα έφιππος, ακολουθώντας τα τείχη που αγκαλιάζουν σαράντα βουνά και τεπεσί (λόφους). Ίππευα απ’ την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου – για περισσότερες από δεκατέσσερις ώρες, δηλαδή – στα δύσβατα και πετρώδη βουνά. Κι άμα γύρισα το βράδυ, τα πέταλα του αλόγου μου ήταν φαγωμένα.

Όταν το φρούριο βρίσκονταν στην ακμή του – μαρτυρούν διάφοροι ρουμ ιστορικοί – υπήρχαν σαράντα χιλιάδες σπίτια, που οι πόρτες τους ήταν σκεπασμένες με πλάκες από ασήμι ενώ τα δώδεκα εσνάφια διατηρούσαν δώδεκα χιλιάδες μαγαζιά (χίλια το κάθε εσνάφι). Την ίδια εποχή λειτουργούσαν τρεις χιλιάδες εκκλησίες και ξακουστά μοναστήρια, που τα ίχνη τους τα βλέπεις ακόμα και σήμερα.

Παρ’ όλες τις καταστροφές του χρόνου, τα τείχη εξακολουθούν να προφυλάγουν την πόλη. Για να μπορέσει ο ταξιδιώτης να μπει σ’ αυτήν θα πρέπει να περάσει απ’ την πύλη του εξωτερικού φρουρίου: τη Ντεμίρ Καπουσού (που εξακολουθεί να ‘ναι στέρη και να προστατεύεται από δύο πύργους) και – μετά από τρίωρη πορεία- θ’ αντικρίσει την Καβάλα. Το μισοερειπωμένο αυτό εξωτερικό τείχος –που είναι χτισμένο πάνω στα βράχια – δεν περικλείνει ένα γύρο παρά μπαχτσέδες.

Το κλίμα της πόλης (παρόλη την ευεργετική παρουσία της θάλασσας) εξακολουθεί να ‘ναι βαρύ – πράγμα που οφείλεται στα γυμνά βράχια. Ειδικά το καλοκαίρι, τα βράχια πυρώνουν και αντανakλούν μια ανυπόφορη θερμότητα, που μετατρέπει τη ζωή των κατοίκων σε κόλαση. Σε όλους τους μπαχτσέδες υπάρχουν ψηλά κυπαρίσσια».

Το ταξίδι ενός βοτανολόγου (Joseph Pitton de Tournefort)

Στις 23 Απριλίου 1700 αναχωρεί από το λιμάνι της Μασσαλίας με το πλοίο «Άγιο Πνεύμα» ο Joseph Pitton de Tournefort (1656-1708), καθηγητής Βοτανολογίας στον Βασιλικό Κήπο του Παρισιού και μέλος της Βασιλικής Ακαδημίας Επιστημών, με προορισμό τις χώρες της Εγγύς Ανατολής και με αποστολή να μελετήσει τη φυσική ιστορία και την αρχαία και σύγχρονη γεωγραφία των περιοχών αυτών, να εντοπίσει αρχαιότητες και να συλλέξει πληροφορίες για τη ζωή, την οικονομική, την κοινωνική και τη θρησκευτική κατάσταση των κατοίκων που βρίσκονταν τότε κάτω από την οθωμανική κυριαρχία. Ο Γάλλος ταξιδιώτης δεν ενεργούσε με δική του πρωτοβουλία αλλά με εντολή του βασιλιά του Λουδοβίκου ΙΔ', ο οποίος είχε αναλάβει και τα έξοδα της επιχείρησης. Τον συντρόφευαν με την παρουσία και τις ειδικές γνώσεις τους ο ζωγράφος Claude Aubriet και ο γιατρός Andreas Gundelscheimer. Ο Τουρνεφόρ εκθέτει τα καθέκαστα της τρίχρονης περιήγησής του στην Κρήτη, στο Αιγαίο πέλαγος, στην Κωνσταντινούπολη και στη Μικρά Ασία στο δίτομο έργο του *Relation d' un voyage du Levant (Αφήγηση ενός ταξιδιού στην Εγγύς Ανατολή)* (Παρίσι, 1717) με τη μορφή εκτενών επιστολών τις οποίες έστειλε από τους τόπους που επισκεπτόταν στον κόμη de Pontchartrain, υπουργό Εξωτερικών της Αυτού Μεγαλειότητας.

α) Κρητική εκατόμπολη

Οι 10 πρώτες από τις 12 επιστολές που περιέχονται στον πρώτο τόμο του έργου, έχουν ως θέμα την περιήγησή του στην Κρήτη και στα νησιά του Αρχιπελάγους. Συγκεκριμένα στις δύο πρώτες επιστολές ο Τουρνεφόρ αφηγείται τις περιπλανήσεις του στην κρητική ύπαιθρο αναζητώντας άγνωστα στους αρχαίους βοτανολόγους φυτά και τα ερείπια της πάλαι ποτέ κρητικής εκατόμπολης.

Περιτρέπει το νησί από τη μία άκρη στην άλλη, ανεβαίνει στα Λευκά Όρη, τη χλιοτραγουδισμένη Ίδα και τη Δίκη, επισκέπτεται τον απέραντο ερειπιώνα της Γόρτυνας στην πεδιάδα της Μεσσαράς, φθάνει στα έγκατα του διαθρυλούμενου τότε Λαβυρίνθου (σπήλαιο Αμπελούζου) από ένα φυσικό άνοιγμα και χαράσσει το όνομά του στα γρανιτένια τοιχώματά του, παρακολουθεί τη συγκομιδή του λαβδάνου και γενικά καταγράφει όλα τα αξιοσημείωτα της μεγαλονήσου. Στην αφήγησή του παρακολουθούμε τις συναισθηματικές του μεταπτώσεις: άλλοτε εκφράσεις ενθουσιασμού συνοδεύουν τις ανακαλύψεις του, άλλοτε απογοήτευσης, γιατί, παρά τον μόχθο που κατέβαλε, τα αποτελέσματα ήταν μικρότερης σημασίας από αυτά που προσδοκούσε, και άλλοτε αγανάκτησης, γιατί οι ντόπιοι, είτε από αμάθεια και δεισιδαιμονία είτε από κουτοπονηριά, του έφερναν εμπόδια στις έρευνές του. Με εξαίρεση την τρίτη και την έβδομη επιστολή, όπου ο καθολικός το δόγμα Τουρνεφόρ ασχολείται συστηματικά με την ορθόδοξη λατρεία και με την εσωτερική κατάσταση της Ανατολικής Εκκλησίας της εποχής του και με τις αρχαιότητες της Δήλου, στις υπόλοιπες επιστολές του περιγράφει τη φύση και τη ζωή των κατοίκων 38 νησιών του ελληνικού Αρχιπελάγους, από τη Σαντορίνη ως την Τένεδο και τη Μυτιλήνη και από τη Σκύρο και τη Μακρόνησο ως τη Σάμο και την Πάτμο.

Μετά την επιστροφή του στο Παρίσι ο Τουρνεφόρ αναθεώρησε το περιεχόμενο των επιστολών αυτών γιατί σκόπευε να τις δημοσιεύσει και το συμπλήρωσε με πλήθος στοιχεία που αφορούσαν τη μυθολογία και την αρχαία και νεότερη ιστορία των νησιών και με παρατηρήσεις για τη χλωρίδα και την τοπογραφία τους. Οι άφθονες και κατά κανόνα ακριβείς πληροφορίες για τον ενεργό πληθυσμό, την κοινωνική οργάνωση, τη θρησκευτική και εκκλησιαστική ζωή, τα αγροτικά προϊόντα, τη φορολογία και το εμπόριο, τα ήθη και τα έθιμα, τις παραδόσεις των νησιωτών, μαζί με τα 78 χαρακτηριστικά που απεικονίζουν εκ του φυσικού λιμάνια, ερειπιώνες, αρχαίες επιγραφές, αγάλματα, τοπικές ενδυμασίες, σπάνια φυτά, εργαλεία κ.ά., καθιστούν το έργο του «ανοιχτό παράθυρο» με θέα το ελληνικό Αρχιπέλαγος στις αρχές του 18ου αιώνα.

Ο Τουρνεφόρ αποδεικνύεται φιλοπερίεργο πνεύμα, με εντυπωσιακή εγκυκλοπαιδική γνώση και πλατιά και σε βάθος ενημέρωση για τα μικρά και τα μεγάλα θέματα και γεγονότα της εποχής του. Στην ανασύνθεση της ιστορίας των τόπων, που επισκέπτεται, επιστρατεύει τους συγγραφείς της ελληνορωμαϊκής αρχαιότητας, τους ιστορικούς και λεξικογράφους της βυζαντινής εποχής και τους Γάλλους περιηγητές που επισκέφθηκαν τα ίδια μέρη και δημοσίευσαν τα *Ταξιδιωτικά* τους. Για να λύσει απορίες, να διαβάσει δυσανάγνωστες επιγραφές και να ταυτίσει νομίσματα απευθύνθηκε σε επιφανείς λόγιους του καιρού του (Bernard de Monfaucon, Charles Baudelot κ.ά.) και εξάντλησε ερευνητικά τις δυνατότητες του περιβάλλοντός του (λ.χ., μελετά αρχαία ελληνικά νομίσματα που ανήκαν στη βασιλική συλλογή και σε άλλες ιδιωτικές συλλογές του Παρισιού).

